

ШЫҖЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1967 ч.
АВГУСТ
15
ВТОРНИК
№ 192 (6829).

Өртөө 2 көп.

ДЭЭДИ ШАҢНАЛДАР

Улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге болгаш культура тургузушкунуна ажылчм чоннарны чеди алган чедишишкери дээш ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиуму Казах ССР-ниң Чимкент облазын Ленин ордени-биле шаңнаан.

ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиуму Украин ССР-ниң Волянь облазын Ленин ордени-биле шаңнаан. Аза-чурттуу Улуг дайынын уезинде немец-фашисттерге ажалчылар-биле демиселге ажылчм чоннарны арас-маздырдыг чоруктарын кылганы, быжыг тургустуг болганы, партизан шимчээшкенинге ийнепкейлиг кирешени дээш база ажыл-агый, культура тургузушкунуна чеди алган чедишишкери дээш үк область ол дээди шаңнал-биле шаңнаткан.

(СЭТА).

УЛУГ-ХЕМЧИЛЕР УЛУГ БАЙЫРЛАЛГА

Улуг-Хем районун дугайында чогаалчы С. К. Тока дугайында «Чаа Тыва» деп номунда мынча деп бижээн: «Ол мында он шаа хире ирик бажырдыг Шагаан-Арыг... Никитаның бажымы, ол шагда бир-ле ортал: чорумал кижиге болган чок дүжөр, азыпашып-челенир, хонар дүштөр, өске мыдыг бажырлар чок болганда, ол шагда аяда «Гостиница», «Ресторан» барык-ла ол турган».

Ол үшүң Шагаан-Арыг ам Тываның бир улуг районунун төвү апаргы. Сайылган чырыктыктыг, тускай гостиницаныг, рестораныг болу чыратыгын, сайыраан.

Районунд культура тургузушкуну, ажыл-агый Улуг Октябрьниң партия болган чыраактыг, ленинчи национал политикамын ачымында улуг хөгжүдүрүш алган. Ам районда 23 школалар, 5 эмескелер, 20 медпунктулар, 17 библиотекалар, 22 киностанциялар, 19 клубтар, ыпчаарга хоорайлыг санаваска белин колхоз, совхозтар төптеринде, оларның бригадалар бүрүтүнде столовалар ажылдап турар.

Революция мурунда районга бижээн бир кижилер чок турган болза, ам бүгү чок бижээн болганда. Дээди болган ортумак эртемниг 405 бажыклар, 63 амыклар, 162 эмчи сестралары, колхоз ажыл-агыйынд 150 тускай эртемнигери улус ажыл-агыйынд ызым-бүрү адырларында ажылдап турар. 520 ажылчыларнык болган колхозчуларынк бичи урууларга келдерде, садиктерде кижизиптирип турар. Бо чылын 5761 уруулар хүндүкү школаларга, 316 амыкхтар кезекке школаларга болгаш бөр-өөрдилге-биле өөренирлер, 1285 өөреникчилер күрүсина долу хандырылганын интерпаттарга чурттай, өөренирлер. Бо дээрге, Совет эрге-чаргыранык биске берген улуг зайырзалымдыр.

База-ла авторнуң ол-ла номунун 148 артында мынча деп бижээн: «Ол шагда мында деп чүве бүгү Тывага чалгы-ла берик турган болгаш кижилер белин ову көргөш, белинчеп көрткөн, оод дугайында

кижи салгыжына белин кирбес, тоолгымыкыг чүве чугаалашкан турар чүве болгай».

Матина дугайында мычан согуш, шынап-ла тоолугу чугаалар тургулаан болза, ам чүгө бистаң район 73 чик, 450 ызым-бүрү автомашиналарам, 400 ажыг чүүү-бүрү тракторларам, 150 комбайнларам. Оларны башкарарына мергежидиг 710 трактористер, комбайнерлер болган 500 ажыг чолаачылар районун ажыл-агыйында ажылдап турарлар.

Районунд экономикамын хөгжүдөр, ажылчм чонунд бот-өлдөккөйи көндүрүшкени партияд организациаларының ролу улуг. 1966 чылда төмүтүнде болуп эртен партиа обкомунд бешки пленумунга Улуг-Хем районунд чамдык партиа организациаларының четтес ажылчынд дугайында тодоргай фактылары айтылган. Ону чылдар дөш партиа райкомун организациаг хемчеглерин ап чоруткан.

Партия райкомун Уставта айтылган суугар политикаг удурулааны оорны болганда ажыл-агый организациаг күсөдир хүзөөлгени холгаравастаан. Ындыг-даа болза, райком ажыл-агый удурулаанын хүн бүрүгү контролга алган. Организациаг удурулааны ажыл-агыйларынк адыр айып-биле чорударда партиа организациаг кадрларын ымын шыжып адыр, ажылга ымын хуварының талазын-биле ажылды күштедирген. Ылаңгыма тускай эртемнигери ажыл-агыйынд удурулаанын чет партиа райкомун дештиккен, оларнык ажыл-херээ багай эвес болуп турар.

Партия организациалары чөр-чөдө ажыл-агыйынд удурулаанын командылар метод-биле эвес, колхозчуларын, совхозтар ажылчыларынк инициативанын дештик, экономика күдүр талазын-биле курамыларын көрүп, чон ортузунга коммунисттиг кижизидилге адылгыч кол кижизидилги удурулаанын.

Марк Плехукунуң (1965 ч.) шимчээшкенин суугар экономикаг бажыныг вестерлер сурула-биле районда көдө ажыл-агыйынд болган үлестүр

бүдүрүгө чөвөрүшкени удурулаанын болгаш тускай эртемнигериның өөрдилгенин организациастан. Ол мынчак ортумак эвенуң ажыл-агыйларынк өөрдилгенин организациастан, колхозтарда, совхозтарда, үлестүр бүдүрүгелерде экономика чөвүлелини бюраларын тургускан.

Партиянык XXIII съездиниң шимчээшкенин удурулаа болдурган, партиа райкомун партиа организациаларының дайынчы арга-мергежени болган коммунистерниң авангарды ролон беддер дөш чаа аргаларын дөш түрүр. Бо айтырларынык согула үдө партиа райкомунд бюрозунга, пленумунга болган коммунистерниң хуралында, партиа организациаларының секретарыларынк семинарында чугаалажып турар апарган.

Районунд партиа организациалары идеология ажылчынд ызым-бүрү хөвирлерин ажылдап, бо талазын-биле удурула ажылдакчыларынк илеткелдер кылдырып, лекция номчурун организациастан, райкомун секретарлары, бюро кезикчилери болган харымсалгалыг ажылдакчыларын колхозтар, совхозтарже үнүп, чон ортузунга чорудар кижизидилге-масаала ажылдарын кижизидилгеге партиа өгө организациаларына практикаг дузаны чөвөрүшкени.

СЭКП ТК-нык июль Пленумунун хүзөөл алган «Октябрьниң социализмг Улуг революциянык 50 чылды деп Тезистерни районунд ажылчыларын улуг үлестерин-биле өгөк киргери. Тезистерни тайылбырларына районун «Ылаңгыма инициативанын организациалары эвен эвес ажылдарын чоруткан.

Ам улуг-хемчилер Октябрьниң 50 чылынын байырдалына төлөтпиг учуражык дөш социализмг чарыкшы калбарган. Районунд партия, комсомол, профсоюз болгаш өске-да хөй-иниң организациалары алдынган хүзөөлгелерин күсөдирерин хүн бүрүңүң хыналдага тургускан. Юбилейниг чылдык бири чарыкшында түндүктерин үндүргөн, социализмг хүзөөлгелер

нин күсөдирерин амдыралга бот-өлдөккөйи үзүлгөн партиа организациаг болгаш политикаг ажылдарын ажылчм чоннарнын ортузунга күштедирген. Ынчакшаг кижизидилгенин дөштүп, кижизидилгенин хууда харымсалгалым улус беддер.

Бирги чартык чылда мал ажылчынын продуктуларын бүдүрер болган күрүнеге садар талазын-биле «Найырал» совхозтуң ажыл-ишчилери эрестиге ажылдаан. Партия райкомунд болган райкомунд ажыл-агыйлар арасында илчирер Кызыл туугун байырдалырга база фермалар арасында илчирер туугун ол-ла сокузугуң Урбун сүт-баран фермаларында колхозниңге тыгмысан.

Районунд үлестүр бүдүрүгө чөвөрүшкени, мынчакшаг Шагаан-Арыгнык атыо-ажыл-агый чөри, амдырал хандырылга комбинат, сельхозтехника, орук тудуунуң коллектив, саржаг заводу болган ПМК 586 олар кол-кол плааныг сурулааларын ажыг күсөдирер база эки ажылдаан.

Садикчылар арасында чарыкшы тылгышын «Найырал» совхозтуң ажылчынын кооперациагынын коллективни болган. Олар бүгү плаанын көртүрүп айып-биле ажыг күсөдирер.

Ам байыраал чооктулаан. Ол хүнүгө чөдөр бистиге кызыл ажыл-херээни болган шимчээшкенин айтырларымык хөй. Байыраалдык бүдүрүндө партиа өгө организациаларынын болган партокларынк өт-өт-сонгудалыг хуралдары эртер, анда коммунистер улуг байыраалга калдык белектеринг учуражык турар бис деп чөвөнү түндүг чугаалажыр.

Сиген белектелини чамдык ажылчылар эвен организациаг көрдүңүр турар. Жылдыг атыг колхоз, септелгенин плаанын барык-ла күсөдир чыгаан. Чамдык ажыл-агыйларда ол ажыл багай организациастантыган. «Найырал» совхозтуң экономикамын кол адыр мал ажылчы. Эрткен чылдан ол ажыл-агыйга чөдөр ажылы 1481 муң рубльдин каражаны чөдирген болза, мал ажылчы

ол каражаны дуглааш, харын арыг орулуны база берген. Бо эртер улуг ажыл-агыйлар мал ажылчынын «Ойлар-ла улус чедишишкенин хөгжүдөрү малга чөм-суурун белек-көрдүрер кол хаммаарык.

Районунд ажыл-агыйларынк тарааны чалай. Ылаңгыма «Улуг-Хем» совхоз кол-тараа ажылдагычче киргешкен. Ынчакша-даа дүжүт ажаап алышыкыныга бир берге байдал районда дыка хөй гектар чөриң тарааның чыдышканы, ону чидирит чокка ажаап алырынга тускай машиная текхенин амдылаштан дөрири болуп. Оон аңгыда, бо чылын тарааны колдуунда тавычалал кезеринге улуг белектелини чөвөрүшкени ажаап бис.

Районунд ажыл-агыйынын кол адыры — мал ажылчы. Оон чыл бүрүдө буту орутуган 70 хире хуурун ап турар бис. Байырдалга чөдөр күрүнеге 2302 тонна эътти, 1426 тонна сүттү бүдүрүң садар сурулаа ам бистиге мурунуста садынган.

Хөй ажылчынын кампааниясында тарын боозадыла эгезеэн. Бо кампаания уезинде 17 пунктулар ажылдаар. Мал ажылчы хөгжүдөрдө мал чөвөннен аңгыда, оон чымыг организациаг тургузары чугула. Мал ажылчында кижилерин амдырал дөвөдөн беддер дөш эңир чылдан бөр 86 чуртталга бажыларын, 20 чунар бажыларын болган 120 амык өлгөрүн кылган. Ам бо чымын өлгөрүн куулурудуң, илчирер көжөргө болган даштын ак илчирер бичи шар сурулааны салып турар бис.

Партия райкомун, райкомун болган, чөр-чөдө партиа, совет база комсомол, профсоюз организациаг улус байыраалга белек кылдыр социализмг хүзөөлгелерин хуусаа белектелини күсөдир, чалай дүжүттү чидирит чок ажаап адыр дөш ажылдаарлар.

С. БУЯНДЫ,
СЭКП-нин Улуг-Хем райкомунд бирги секретары.

Кайбызын-даа кады

Улуг-Хем районун «УТКА 25 чылы» совхозта мал чөм белекчөвөр ажыл калбаа-биле чөвөр турар. Совхозтун Ак-Дуруг салгыры бо чугула ажылче улуг кичээниң салып, барык-ла кижиге буруун мал чөм белекчөвөрине кижизиптирип турар. Бо салгыраа ситен кезилгени болган будук-бүрү чөм белекчөвөрине

каймызын-даа кады чөрдүп турар. Ам үдө 270 тонна эки шынарлыг ситен сарааттыгын. Будук-бүрү мал чөм белекчөвөрине 50 ажыг школачылар, адыр хөй улуг кижилер ажылдап турар. Олар амыг чөдөр 25 тонна будук-бүрү беле багазын, кургадыр асқан.

Фермага хурал

Улуг-Хем районун «Найырал» совхозунун күш-ажылчы херээженериниң хуралы ажыл-агыйын Бара-Тал фермасында болуп эртен. Анда совхозтуң бүгү салгыраарында төлөлекчилер чымып келген, ийнепкейлиг чылдык бири чартында кылган ажылдарынын түндүктерин үндүргөн. Улуг Октябрьниң бөкөн чымын төлөтпиг тутуур дөш моон сонгаар чүңү кылдырып, канчаар ажылдарын тозаргайың.

Чаа-Хем сурда херээженерин чөвүлелиниң даргазы Альфина Сарыг-кол анаа илетке кылган, совхоз бүдүрүлгенине херээжен чонун ролонун дугайын толаргай-биле чугаалаан. Ол хуралга совхозтуң хөй саныг муракчы херээженерини шаңнаан болган районун херээженериниң хуралына төлөкчелери сонгаан. Хурал оюнда «Найырал» совхозтун Бара-Тал фермасынын херээженериниң белектелини солун концерт болган.

ЧУРКТА: Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаты Хомагы Дарым-оолович Норбу. Бо хоочун хөйү чаш мал болгаш дук адыр талазын-биле алган социализмг хүзөөлгелерин чылдан чылаче чедишишкениг ажыг күсөдирер келген.

Юбилейниг чылда чүс хойдан чүс хураганын алышсаан, бир хойдан 22 не дук кыргырык плааны 23 чылдыр амыр күсөдирер. Ам хойжа Хемчик ууунун Идик-Хончу дөш эки оларын чалаанда турар.

С. ФЕОНТИСТОВТУҢ ФОТОЗУ.

Совет Эвилелиниң төлээлери ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы Д. С. Полянский баштадыр Канадада чөдө берген

Монреальда делегей делегацияныг 1967 чылдын август 15-те болуп ССРЭ-ниң национал хүнүңүң байырдалына киргиз дөш база Канада конфедерациянык 100 чыл болган өөңга холбаштыр ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелини Даргазынык Бирги оралакчызы Д. С. Полянский баштаган Совет Эвилелиниң төлээлери Канадада чөдө берген.

(СЭТА).

Хүндүлүг ат тургустунган

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму 1967 чылдын август 12-де Чарамы-биле «ССРЭ-ниң улустун архитектору» деп хүндүлүг аты тургускан. Ону ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму совет архитекторулары хөгжүдөрүне оңа ачы-хаммааларыг болганы, хоорай турдуунун талазын-биле шылаарангай ажыл-чорудуламы дөш, чонун, үлестүрүң болган көдө ажыл-агыйынд бүгү үлестеген, амыг үе туудулары күнүдү тургусканы дөш тысыр. ССРЭ-ниң Күртүдүүнүн чымында хамааты тууду болган архитектура талазын-биле Күртүе комитетиниң база ССРЭ-ниң Архитекторлар өвөлелиниң баштар чөриин саалаан киргериң суугар оо атты тысыр деп ук хүндүлүг атың дугайында дүрүмдө чугаалаан. «ССРЭ-ниң улустун архитектору» деп аты алган кижилерге ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун бижэйн тысыр.

(СЭТА).

Кремль театрына

МОСКВА. (СЭТА). Тууду хуунун байыраалыга холбаштыр Кремль театрында хурал болган. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчызы, ССРЭ-ниң Күртүдүүнүн даргазы И. Т. Ножинов илетке кылган. Байырал хуралынык киржикчилер СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунга болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелине чорудар байырыг чагааны хүлөп алган.

«Свирос» Владивостонче үнүккен

«Свирос» теллоход капитан В. А. Норжовна командирлятын бурун солавы-биле август 13-те Москваны-биле 13 шапта Дальний деп далай өртөлгөндө Владивостонче үнүккен деп ССРЭ-ниң Далай Флорумунк министрствозундан СЭТА-нык корреспондентиниге дыңаткан.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ АЖЫЛ-АГЫЙЛАРЫНДА Каа-Хемден медээлер

Улуг Октябрьниң 50 чылына

Ажаап алышыкыныч мурнап киргеннер

Республиканың колхозтары, совхозтары юбилей чылдын дүжүдүнүн ажаап алышыкынычче хүн бүрү кирип турарлар. Тараа дөш бо улуг демиселге Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхоз бир дугарында кирген болгаш ам чүс ажыг гектар көк-тарааны дөрт кезип бастырган. «Көк-Тей» совхоз август 12-де 5 комбайн-биле кызыл-тасты кезип эгезеэн болгаш баштай бастырган тараазын ол-ла хүнде күрүне шыгамырынга дужаай берген. Каа-Хем районун «Бурунгаар» совхозу болгаш «Октябрь 14 чылы» колхозу кызыл-тас ажаап алышыкынын база эгезеэннер.

Чумизаже кирген

Тес-Хем районунд «Чодураа» көдө ажыл-агый артелиниң эш Мамы-Халга удурулган ситенчелер бригадалы бо сезонда 800 тонна мал чөм белекчөвөрүсөдө. Белекчөвөрүсөдө ситенчелер күсөдирер. Белекчөвөрүсөдө ситенчелер сарааттап тургускан. Ам бригадалык кезежугувары чымыла неки, белекчөвөрүсөдө ажылдап турарлар. Бригадада Марчык Байыр-Белек, Биче Байыр-Белек болган эскерлер-даа шалгычы ажылдаа, эскерлерге үлестер-чөвөрүсөдө киргериң турарлар. Ол мынчак «Ак-Эрик» көдө ажыл-агый артелиниң Намырайг Селев-оолга удурулган мезгилдештигиң бригадамы база-ла ситен кезилгени шалгыкын чорудуң турар. Ол брига-

дүвүрүң ажаап алышыкыныча кирер техникамын септелгенин калчаар чоруп турарын күрүне комиссияны кылаан көргөн. Техника септелгенин илчирер-биле чүгөр чөвөрү турарын хынаада көртүскен.

Эки көртүгүзүгери «Тинелге» колхоз чөдөр алган. Ында тараа кезер бөтү комбайнлар болган ситенчелер. Тараа арыгаар механиктер болган автопарк база белек. «Бурунгаар» совхозта, «Ленинчи орук» колхозта бо ажыл база эки «Октябрь 30 чылы» колхозта байдал

Ферманын чедишишкини

Респотребсоюзтун Кызылда дилги ферманы юбилейлиг чылда эки ажылдап турар. Дилги ажыл-агыйында амырал аныраын солаваткыны дооступ турар. Бо чымын илчирер-биле 3300 бат дилги огу аалдыр. Олар мөңгү огу, денанын дүрүгө вемел турар. Дилги оолдарыны хөйү алырынга улуг улуг-хууну дилги ажаакчымы Мария Алексеевна Слободчикова кирген. Бөлүкчө бижимгалар төрүр дилгилеринде 320 аныктер адыр плааныг турган, 450 аныктерин а-

чоруп турар. СЭКП райкомунун болган райкомунун илчирер Кызыл туугун ол колхозна тыгмысан.

Мал чөмүнүн белектелини «Совет Тыва» совхозта хонудат турар. Ук совхоз бо хүнүгө чөдөр плааныг даалганың чүгө 7 хууун күсөдирер.

Юбилейлиг чылда «Октябрь 30 чылы» колхозтуң салгычылары эрестиге ажылдап, чартык чылда күрүнеге сүт саларынын плааны күсөдирер. Бо чылдын баштайгы чартыкында эртен чылдын бо үезинге денкереге, 10 тонна хөй сүттү салган. Салгычы Зинаида Чалай-оол бөдүк илчирерини бирээндиле-не 841 литр сүттү салган, муракчыларын мурунда чоруп турар.

Районда Ленин атыг колхозтуң механизаторлары Михаил Петрович Бурдаков болган Кирилл Исаянович Любимов олар септелгеге үлестеге киржил, ий-ий комбайнлары эки шимчирер септенир. «Совет эрге-чаргыраны чартык чүс чыл оюн таварыштыр алдырып Коммунистти партианын хүзөөлгенине ботталдырыныга бүгү күжүвүстү кирип, амылдаккап тур бис, бисте партианын хүзөөлгенине кирип амырны илчирерине деп, башкарышкениң олардан кирген. Муракчы мезгилдешторларын Совет Эвилелиниң Коммунистти партианын кезежугунун, кандадымыга бир үн-биле хүлөп алган.

Н. ЕФИМОВ.

К. БОИДАРЕНКО.

те оон мыыстык бода мал 1768. хой, өшкү 14010, хаван 641, чыгыл 136 баш хой болуп турар.

Совет эрге-чагырганын бежен чыл оюнга адыр болуурган социалтист чарып чөр болганга калбарган. Районун колхоз, совхозтары чартын чылда курунеге мал, продуктуларын, саларнын паланы ажырган азы паландан дапкаар 1139 центнер этти, 2071 центнер сүтү, 240 центнер дүтү саткан.

Районун мал ажылынын ажал-шччилери СЭКП-ниң XXIII съездинин шийтирлерин амыдралга ботандырышкан. Совет эрге-чагырганын бежен чыл оюнга чаа-чаа күш-ажылыч чедип-китиринер ужуражыр дром кымаккай ажалдан турар. СЭКП Топ Комитетиниң «Октябрын социалтист Уаур революциянын 50 чылы» деп Тезистерин мал ажылында кижилерин улам сорук кырып, күш-ажылыч кодрүтүшүнү хайнытырган.

Бисте ажал-агылнын кол адыр-мал ажылы. Илчанган малды баш ажал оотуруп, оон ук-сазын эвектеди турган, илчанын малдын продуктузугу чоруну көздүрүп сорулга калчын-нарын, колдо ажал-агылнын тускай эртемингерин мурунда салдырган. Ону барымдаа-лааш, районун партия комитеди, райкуеком болган көдө ажал-агыл эргеледи мал ажылыга холбоштыр ботугу хемчегерин алган. Оон түнөөнде юбилейни чылдык бири чартында багай

эвек түнөөндө болдурус. Малдан амыр продуктуларын бо юбилейни чылда 1966 чылда сатканы-бизе деңизрге этти 3160 центнерин, сүтү 1290 центнерин, дүтү 50 центнерин хойну садарын хүдөөнөгө бис. Эргеледин болган ажал-агыл а р-нын тускай эртемингеринин, партия, совет ажалдакчыларынын малчыннар ортузунга кизи-андиге ажалын бидилги чорут-күдөөндө күрүне мурунга алган хүдөөндөгүлери түдөөндө ажал-агылдарда, оларын салбарла-рында болган фермаларында чедип-китиринер ботанып турар. Оон бир тодарай барымдаасы болза, эртен ажал-агыл чымы-ны бо үези-бизе деңизрге, кол-хоз, совхозтарын илчалештир-ген малын баш салыпч өсө-ни болурус. Чыжэ, эртен чылдык бо үезинде турганы-бизе деңиз-ге

Малчыннар юбилейлиг чылда

Районун ажал-агылында 21 хойжу бригадаларын илчине мадди чаш тогуи менди камгалап амыр талаа-биле эки түнөөндөргө бригадаларын дем-дегээр алаар. «Найрал» совхозун илчоруга удурткан хой-жу бригадасы илчине-биле чүс хойдан 97, ол-ла совхозту Кара-Тал салбарында коммунист Сук-тер Ховалын удурткан брига-дасы 93 хураганарын камгалап алганы эки көргүзүлөр болурус. Илчине мал ажылында бедик көргүзүлгөрдөгү малчыннар хой. Чүс баш төрүр хойга оналтыр «Найрал» совхозту удурткан Туюлш Сертин 109, Сергей Ба-

101 баш хураганарын менди камгалап алган. Күрүнеге дүк садарын чыл талаа «Х Уаур хурал» колхоз 120,8 хуу. «Найрал» совхоз 105,5 хуу. «Күш-ажылыч хосту» колхозу 100,8 хуу кылдыр хуусаа белгиде ажыр күрүткөш, ажал-агылларын мурунку одурунда чоруп турар. Күрүнеге сүтү садарын болган ону бүдүрерин көздөдирине уаур кичөөнгө салдыган. Илчине «Күш-ажылыч хосту» колхозту Торгалы болган Кожай фермаларын колдеститери Хелдерген чайлагаларыга бар-гаш, үш саядымн организастап,

ипкестери одалап чоран черни-ге саарын чуручууткан. Ол бири чартык чылда күрүнеге сүт садар талаа-биле өскө ажал-агыллардан оранчок хожудан турган ол колхозга көсүк бурун-гарлашкан болган. Чартык чылда илчине-биле бир илчине оналтыр 900-ден 1000 кг чедир сүт саган саачы-лар 13 киши. Илчине «Күш-ажылыч хосту» колхозун саачылары Пичк Натин-оол 1161 кг. Донгак Долянмаа 1085

кымакчалары болурус. Бо негедде «УТКА 25 чылы» совхозта бедик деңизге. Илчине совхозту удурткучулары болган мал ажы-лынын тускай эртемингерин хойну продуктузугу бедидерине хой кичөөнгөйи угадырган. Илчине совхоз чартык чылда күрүнеге садар этдин планын хаванымыдан өзеини күрүткөш-кен. Бо ажал-агылда хаван ажалдакчылары Екатерина Жирно-ва хаван оодарындан ховукта 200 грамм негедде деңизин амыр хүдөөнөгө турган, ону 312 гр. чедир аң турган, оң аң Евдокия

лыг Хелбен олар ховукта 800-тен 900 грамм чедир ортумак негедде деңизин алганыр. Районун ажал-агыл бурдуу кыргыздары болган хүдөөнүн организастыг чорутканын соонда бола болган шаар малдын Хелдерген, Чаа-Холдун, Эжминин, Демир-Сутун, Элгин-Хемин болган өскө-даа черлерин чайлагаларыне одаларын смиткен.

Ам соруга бола, илчине мал ажылыга бугу талаан таарыкчалыг эки байддарын тургузур болурус. Бирн эвекте, илчине малды бажыг чедип-китиринер болган, малдык калжаларын, малчынларын турт-таар оран-суурин чорутур ой-шанда беле тургузур, өзге бугу күштү моонизир болурус. Эртен чылдык практикада четистерин бо чылдын илчине-нда катаптааы-биле бедик-китиринер мал чедирин камып, шын чарыгал турган, малдан амыр продуктузугу көздүрүп, оон шайларын экижерде соругалаар бистин мурунуста салдыган. Илчине бо бугу чуруга соруга-ларын чедип-китиринер күрүткө-ри Совет эрге-чагырганын 50 чылыга төлөткөгө белонус болурус. Я. ДАНЗЫРЫН, районун көдө ажал-агыл эргелегин кол зоотехник.

«Алч болуру куудан, кизи болуру чажында деп чонун үгөөр чыгаары бар. Илчине ленинчи комсомолдун соругаы — чаш кижилерни экижи кымын» каары, тодар-гайларга адылары төлөткөгө салгады кижилерин болурус, ол чүс дээр, коммунисттик амык тургузукчуларын дарган-каары-дир. Комсомолдун партиянын байланы дуулаачымы, кур жүжү болу болурус. Илчине Уаур Октябрын 50 чыла оо-биле толаштыр СЭКП ТК-нын Тезистеринде оон дуулаачымы «Советтер чуртуну амык сала-дым коммунисттик илчилерини шынч болурунун күрү-нү кижилерин партияга дуулап турар» деп бижээн.

Бо бедик үгөөндө шынч болурус. Уаур-Хем районун комсомолчулары, бугу амыктары камчар ажалдан турары Бисте муң 600 гире комсомолчулар ажал-агылнын алы-буру адыларында таара туртуган. Чыжэ, мал ажы-лында 200 ажыг комсомолчулар бар, комсомолчу-амыктар-нын 9 сүт-баран фермада амык кижилерин чүткүлү, күжү болган мадыларын ажал-ижи байлыкка, оларын жүжү — коммунисттик күш-ажыла коллективтери атты чедип алган, илчине коммунисттик күш-ажылы шалымчын атты 74 амык илчилерге тивектен.

Бо чылдык баштайгы чедип аларын дүрүзүндө мал ажылында бола Ак-Довураткын, Хов-Аксинин бүдүрүлгө-лөрчө ажалдары-биле 92 комсомолчулар комсомолчу пүткө-биле чорачылар. Районун деңизаторларын илчине 300 ажыг комсомолчулар бар, өскө-даа илчине сап-на-ры тогуу оюп болурус.

Комсомол организасталары ажалдын кайы-даа ады-ларына тамаарыштыр чуула адырыларын партия органи-зацияларын мурунча тургузарына, чуулаачы көрү-нө-ге элекке чорун көрүзөр ужураг деп партиянын Уста-сында бижип каман удуртулга болурус ажалдан турар.

Төлөптиг салгал

Бис, Илчине бо соруганы күрүсүндө, амык кижилерге өшкүнү бэр зерек. Эртек чокта эртен-дан дүң-дөс дээр-ли утуп болурус. Эртен өрөдө биле чылда районга 900 ажыг амыктар өрөдө биле алы-буру таарыларине таара туртуган. Чаа-Хем ортумак илчине «Бистин ленинчи комсомолчулары, Шааган-Армы илчине «Прометей», «Күш-ажылыч хосту» колхозга «Олим» кижилерин программа бугулар бедик деңизге эрттирп келени айтыр зерек. А Илчине-Талдык деңизки илчине 6-10 класстарына 86 амыктар доосканы өрүп бедиделээр бис. Көк-Чыраа, Элаш-Хем, Балк-Кол, Ак-Дурус, Хеймарканы турал бед-өөр биле пунктуларын илчине чедип алган.

Комсомол организасталары амык оодар, кыстарын ре-волюшчу, дайымч болган күш-ажыла кичилерге кижилер талаа-биле ажалдан чорудуп, чүс ажыг турчичи по-дойтары организастаан. Хамааты дайынны, Ады-чурттуг Уаур дайыннын киржичилери-биле, ажал-агылнын мурун-качылары-биле ужурашканын тогу удаа кымы-лаан. «Мадылар — бистин-биле кады» деп лозотун туру-нелин Оттур-Дешка кылаан. Амыктарын адыларыг дүр-жүлөгө ажал-ижи чачыдыкка кижилеринге эвекти

УРБАННО ШОЛБАННАРЫ

Урбунчуларын дугайында макта-дарын, оларын арзинеги чымыг сестерин үргүчү диниан келген бис. Олар ам чымыг туралаанды он шаа килемтер чедип Даштыг-Тейде чайлана бола-ла хой сүт дөш эрестиг ажалдан турарлар. Даштыг эртен үчүп көргө Даштыг-Тейге талаа-даа серин. Саачылар денин ижи Саачы-сетка хайнытырар. Ийе, аңаа барган килеги ол деминг коллективтик ажал-ижи сагыш-сеткай шына-ла хайнытырар. Бо удаа-да үш бенин үнөөнде эртенги саа-да эгелен чүсө. Он ийи саачынын кызын калдыг дөр, инкестериниң шолба аттарын ажалдан, саа-да-ла турар, илчине дөш чылдык чыккай салып каан бижовар чаа сүт-биле чайгаар долу-ла турар. Учтукун амык коммунист Николай Шомбул саачыларын сүдүн деңизге-ле турар, он мурунчыл чылдык тускай херекселдер-биле дерезик, долган-дыр калган каан соок сүт бажы бар. Саачы кыстар бидоннарда сүт-

терин соодары-биле илчине аппаранды турар, амык черде чаш чок... Ол он ийи саачынын арзында бир-ле чоон үштү килчине чүтала өскөрдөндө ажалдан турду. Чымыг чөдө бердик. Тору арзымын-да бажыг илчине дүй арзымын, халат келди алган саачы — эр киши болду. Ол Хорбаа Довур-оол — солукту саачы. — Саада үезинде аржымы бедир албан бе, дүңмай? Бистин ол айтырымынча Хорбаа мынчаар харымлаан: — Аржымданары албан өвөс-ле. Илчине-даа аржымы чокка ажал баа бүтпөс чүсө-дир, чүсө дөс, бөрт келди алгыра инкестер кижин өскө-лөр, чылдык инкестер эдил бербөс дивөс салар бе... Ол ам дөрт-ле ай саачыла турар харезинде кыстардан калыпса, бир саадада 60-80 кг сүтү саан алтар. «Эки алыга хой, эки кижэ эки хой» дилээр бис. Хорбаа амыкыла-ла шолбанарын одурууга кир-дөө-ла бол, оларын дуузы-биле «Х Уаур Хурал» колхозта саачы оол Бүрүт Молдурунчу шынап, каан бир-ле шолбан болу бээрн чү-гээрик.

Байлаккай дег база шолбан. Намаш-тай илчине, эртенги саадада 110 кг сүтү саган. Илчине ак чымыг турала-да, эртенги саада салдыган. Илчине-биле бир тоша ийи чүс килограмдан хой сүт салдыган. Инкестер олар-же хоочун коммунист Медвеев Очур үлдүрүп турду, сүт сөөртүр машина чөдө хоуп келген. Учтукун эртен саган сүтү сөөртүкү Калбак Ша-мыка хүдөөдинде. Машина Ша-гаав-Артыгын сүт заводу кайы сен дөш караш дөш... Мынчаар шалымчын ажалдан тур-тар кижилерин ажал-ижинин түн-нели черде өөрчүтүр. Урбун ферма-зын ажал-ишчилер чартын чыл-да сүт саадынын талаа-биле өскө фермалардан эң-не бедик көр-гүзүлгү болуп, районун болган «Найрал» совхозту фермалар арзы-нда илчине чорутуу кымыг турала-рын чылдан алган. Ам чедип ай-ларын түнөө-биле алырга, урбунчу-лар 188 тонна сүтү саганлар.

Бир эвек эртен чылдын бо үези-биле деңизге бола, инкестерин сүт-күрү база бедон. Эңир чылдан бо үезе ол-ла 180 инкестер күде бир тонна сүтү саан ап турган болза, ам бир тоша ийи чүс килограм сүтү ап турар. Бирн хоочун кадар-чы Медвеев Очурун кирип турар уауу уду.

Ам урбунчулар чылда саар сүт паланы хуусаа бетинде күрүсүндө дөш улам-ла буртуугаарал бар чоругулар. К. БАПКА. ЧУРУКА: Учтукун Николай Шом-бул саачыларга чаа келген солукту тааныштырып олурар.

БИСТИНДЕ СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ Черге — культура дээш...

Бистин амы «УТКА 25 чылы» совхоз — Тыва Арат Республика турда тургустууган баштайгы күш-ажылыларын бирөөс. Оон чыраалга баштайгы трактористтер турган М. Блнов болган Х. Дов-гак-оол мынчаар чуулап турар:

— Баштайгы амы үш-ле трактор турган. Тарыга шолуңун хой нуруу-вуу эртаратты, аңдылар-биле тарын турду, оон шолу — чүтле 100 ажыг гектар. Мал мурунчал өвөт. Сортугү үрөүн-биле тарын чедип чүс бени динчалыр эвек. Илчине малдын уйкаарын экижер-динин айтырымы кижилер бүдүр-түп балар турду.

Ам бо хүндөре бистин совхозта бойда өскөргө. Чыжэ, шээр мал басте. 33 муң ажал, а 1970 чылда оон бажы 38 муң чедер (этке дү-жарында аңгыда). Автомашына, тракторлар дугайын чуулааң-даа херек чок, чер ажалынды кол чүд-дери бүрү мекханизастынтган.

Хой ажылынын талаа-биле рас-ноюрск уксаамы колданы эстүрер болуп турар бис. Ол уксаа бир хойга оналтыр дүкү ортума-биле 4,7 кг чедир бөр. Бо чылдан бөдүн дүк-тү хойларын эки сөөгү бөдүн күр-үнеге этке дүжаптар бис. Чар-тык нарын дүкүтү хойларын сайы-радырын колданыр алаар бис, чүтө дөргө, олар бизин республиканын агаар-бодузунга тааржыр.

Специализасташканын чедип-китиринер ботандарып төлөдө, бот-орулга-чарыгаже шилчирин негте-редип, аңаа уаур илчине саям тү-пүр бис. М. Чаш-оол удурткан № 1 бригада бо чылдан бот-орулга-чары-га шилчөө. Илчине оон кылдыг чоруп турарын сайгарар амыкында алек, аңаа мала түнөө нофри-да тодарай болурус. Хаван фермазы база өлчө шилчөө. Амыктын чору-дуугаында чамдык бурунгаар шим-чөөшкенин бот-орулга-чарылгага шилчөө соонда баш көрүп болурус. Ол чүдөлө илчине? Бот-орулга-чары-га улагы үчөт — сывыжыла эң чу-гула, бугу чүвени саңар херек. Чы-жэ, мал чедип чөдө чарыгалдынын турары, ажал төлөткөргө эртен чарыгал бар бис. Оон ийи оутулар чымыгы эки кылдыламы хүдөө ал-ган, оон камыч чарыгалдын органи-заастар, инвентарын, чыжэ, таар-тарын, кажаа малазы, сүт күдөр чүдөлөрүн камналгады эдилеп, оларын элөөдинде хуусаамын уа-дот, сөөгөлөгө камналга кылар, ав-тотранспорту хей манларын хол-дурбас дөш, хой чүдөдөр маңаа ба-

мааржыр. Бо талаа-биле көсүк хемчегерин ап келген. Специализация чедип-китиринер ботандарында, мал чедип беле-келчине кол кичөөнгөйи салыры чуулаан. Ол соруга-биле хоуу ажалын структуралын чаа өскө-көтүр алаар бис. Мал чедип культу-раларын тарырып көздүрүп. Чыжэ, сууаны ам 300 гектарда та-раан, а 1970 чылда ол 1500 гектар чедер. Арбай бо чылдан 1700 гектар, а 1970 чылда — 2300 гектар чедер. Хой чылдык сипенерин өстүрерн көздүрүп.

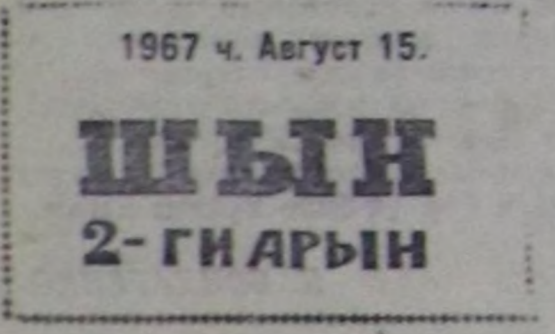
Тараа-даа, мал чедип-лаа культу-раларын көздүрүп, чер ажалынды культураны экижердинин күсели-биле оон ботандары. Ол соруга-биле бо чылдан кукуруза шолуңе амык селитраны элөө ажылаан, а 1970 чылда 1500 гектар кукуруза шолу бүрү чедип-китиринер.

Специализация талаа-биле бо хемчегерин ботандарында кижилер — кадрлар шийтирлери ро-ляду ойнар. Аңгы-аңгы өрөдөгө чедип-китиринер кижилер өрөдө чорут-күдөөндө ажалдан турар. Илчине шолуңе боту-букустун тускай эртемингерин-вис-биле бүрү хандырын шыдар бис.

Бо бүгүнүч түнөөнде чедип алыр чүдөлөрине мындыг эртен чымыг күрүнеге 910 тонна эттиг саткан болурусса, 1970 чылда — 1140 тоннамы садыр бис. Ол-ла чыл-дарда сүт 700 тоннадан муң тонна, эрт 86-дан 106 тонна чедер.

Совхозка специализациянын шын-чы барымдалыг, ажал-агыл илчине бот-орулга-чарыгалын чедип-китиринер чорудуп турган, бо юбилейни чылда салдыган соруга-дымыс чедип-китиринер күрүсүндө бүдүрүлгө бис.

И. ЛАВРИНЕНКО, совхозтуң директору.

1967 ч. Август 15. ШЫН 2-ГИ АРЫН

«Уаур-Хая» совхозтуң ажал-ишчилери Совет эрге-чагырганын 50 чыл оон күш-ажылыч чедип-китиринер удуртуп дөш күжүннанын ажалдан турар. Совхозтуң шолдө-рине чаалаг дүжүт өскө. Кол соругаымыс — ону чидир чокка ажал алыры.

1968 чылдын дүжүдүрүн үдөөн-ини салыр — чымын адырган чер-лерде сайырадылга чоруп турар. Шолдөргө бок үнүштерин узуулар-да, агротехникаын бүгү хемчеге-рин сагыр. Ам чымын адырган чер-лерин бок үнүштерин чок кылар дөш, дискалыг дуңчалыктер-биле хөрүңүңү үлдүртерин турар. Бо сал-бырда чымын адырган чер — 2500 гектар. Хөрүңүңү үлдүртерин соонда, ону база катан адырар бис.

Хөрүңүңү ботандарынын база бир чылдагымы — оруктар, амыктар илчине дөшүп турар чашыларда. Оларын кеерин-биле сипен кеер ийи машиналыг тракторну тургузган.

Агротехниктик хемчегерден шолдөр-лик бок үнүштерин-биле демисел чөдөгү шымарыг болбазарымын улау ролюдү. Тарыга элөөш-терине чедип, үчөсөк бурдуу ра-ционалдыг ажалдарында дика ажалыг база хоуу ажалынды тек-нологияны сагырынга дуулам.

Тарыга элөөштеринге чокка чер ажалынды культураны бедисе, чүтө оон дуузы-биле көдө ажал-ыг культураның дүжүктүрү бедидер, мал чедип бажыг сүт-рун тургузур шийтирелтирин болурус. «Уаур-Хая» совхозто хой ажал-ыг уламыншымын. Совхозтуң салбарында чыныс-чаныс таара болган мал чедип культураның баа кайы бир салбарга хөрүңү камгалаанын тарыга элөөштеринге чорудары ажалыг болурус хире. Бок үнүштерин-биле демиселдик био-лоттуг аргама болза культурут үнүштерин мурун үчөсөк ол болурус. Илчине үнүштерин массаамы бок үнүштеринг массаамыдан чаш катан

эрттир үчүп турар. Чааан үчөр бок үнүштерин мурун үчөр культурут үнүштерин дүжүп чажар жок-тара-ны тарымын ажалыг, чүт дөргө жок-тарау куура-не үчүп келген, чымын үчөр бок үнүштерин мурун-каш, оларын үчөргө шийтирлээр.

Маңаа дүжүлгөдөн баа кылым болурус. Чыжэ, салбарын № 2 брига-данында хөрүңүңү чымын ажалыг мурунда үлдүртерин база чыжылга мурунда илчиртерин ден-нен көрү-биле ийи шолдүгү бир-ээш үлдүртерин, бирөөн илчир-төш, наймынча-ла кызыл-тастың «Милитурм-353» сортуң чаштымыс.

Агроном бурдуу чер ажалынды культураны бедидер дөш бугу хемчегерин амыр ужураг.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ, агроном.

Дайынның база тайбынын чылдарында

1941 чылдын июнь 22. Ол хун фашист Германия Совет Эвезинде оор бугу-биле хал-дамын Тыванын ажалын чон-нары улау килчөөштин-биле дыңчал. Дайынның баштайгы чылдын эгелен-ле Кызыл Шерите бугу талааг дегинчени, дууламчыны көргүзүп эгелен. А 1943 чыл-дын күзүндө Тыванын эки-турчылары дайыннын чылда шалчыр-биле атылган. Мен оон эвек Павел Алдан-масвич-биле кады база чоруп-кан бис.

Дайын-биле есгерип алымыннарда Тыванын эки-турчылары бугу эрес-мадыр чоруп көргүскен. Илчине бистин Уаур-Хем район-дан барган эштер Алдын-оол, Бегиз-Хурак, эчки Хүргүлө, Дөңгүр-Кызыл, Семчен-оол, танкест Нурат, (ам бистин секретары) болган өскө-дөр-даа эрес сорун көргүскен.

Дайын дөргө, дайын-ла болгай. Оң баш кыры-биле сывы-лып эртин, бомба илчине чымыг турда. Тывандан барган сал-тарым кыстар — оорун-биле кады аар балыгланганарын дайын шолуңен үндүрүп, балымын база-ла бодуустуңу үчүрү-тү кирген бис.

Дайын доогулган. Тыва — Совет Эвезинин улау өг-бүзөсигне кирген. Тайбыг күш-ажылыг бо чылдарында бистер фронтчу-лар коммунисттик материал-техникта баалаамн тудуу тургу-зарына салымшымын кырыптур бис. Мен ам колхозтуг топ шалымчын эргелекчиден ажалдан турар бис. Шап — юбилей чылдын чаа дүжүдүн хүдөө ажалында белем. Павел Алдан-масвич база тайбын иште-хоуу бригадаларын үчөтүгүн. Онтарын чылаан алымыннардын күш-ажылы-биле бажылаары бисе улау аас-кезин.

ЧУРУКА: Эки-турчылар чоран, амыг жохоочулар Р. Бичен, П. Биче-кыс.

Ийи ээлчег-биле амылдаарга...

Бистин «УТКА 25 чылы» совхозтуң заави ажал-агылынга ам он чыл чедир ажалдан келдим. Бо үе дүрүзүндө чаш малды өстүр-гөдөн бисе эвек дүрүжүлгө-дө, тамаарышкан ажалы мерже-ли-даа чедип адылган. Ам бистин топ заави фермада чүсө-то-рур заавиарны үш эвек кылдыр үчүп турарымын. Оон бирөөн-де мен ийи дуулаачымын ажалдан турар мен.

Бир эвек чылда аңаа бижылаан алдан төрүрү заавидан 1200 чаш төдөрү амыр паланы. А бистин эвек чартык чылда 604 чаш төдөрү алам. Ам заавиарымын ийи ээлчег-биле элөөш ажал турар бис. Мурунда чылдарда ийи кизи эртен алды шактан эгелен, кижэ 11-12 шак үезинде ажалды дооар турар бис. Ам түрө ийи ээлчег-биле үш кизи ажалдарга дыка чык-тыр, бир кизи хүндө чүсө 7 шак ажалдаш, артык зостуг үезин зөй-ничи ажалыма, бажымынча, дыштангазынча ажаллаар. Ажалдан турар чурмуусу мындыг: эртенден эгелен ийи кизи дүжөк чедир ажалдан болган он үеде көжөлөр иштин арзыла, заавиарны хемчегер, оларын кежээки чедип белеккен каар. А ушук ажаскын дүш соонда келетсе, адымы белем чедип-китиринер чедерер. Ийи ээлчег-биле мынчаар ажалдаарга таарыкчалыг, черле эки-дир. Е. ЖИРНОВА, хаван ажалчымы.

Революцияның ачысында

Революция мурнада тыва керэ...

баш боттарынын ажил-чорудула...

нында хынаар, бүгү керэжөөрүнүн...

да ажилдап турар Чыргал Чуварова...

ССР-де күш-ажалы - аядарнын, эресе болгаш маадры...

Хураганнарын бүрүн камгалап алып десе...

Хоочуннар чугаалап тур

Фронтуга белектер „Шаг шаа-биле турбас...“

1941 чылда бистин Улуг Төрөн чуртувуска...

Бичангаш 12 кижилердин бис. Чедирген беле...

Оу бола өөлүндө барып Орел-Курск тулчушкун...

Тыванын ажилчы чонунун мурнунда фронтчулар...

Улуг Төрөн чуртуу жолу бодунун күш-ажалын...

М. КУДАЖИ, хоочун коммунист.

„Эртемнерни номдан тывар...“

Партиянын Программасында: «өздөңүн денде...

Бистин Чаа-Хол суурда төп библиотекта фермалар...

Ам улуг байыр чооктуулаан. Бичангаш кесек...

УЛУГ-ХЕМ районун девискоринде Торгалык шөлдөр...

СЭКП ИК-нин 1966 чылдагы май Плевну...

Ам бистин районун күш-ажалчы бүгү...

Хөй сүткү саап алып дөш шудургу...

«Күш-ажалдын хостуу» колхозта ам 4 чыл...

Колхозувус садында

«Күш-ажалдын хостуу» колхозта ам 4 чыл...

Кат-чымис өстүрени быжыг үндөңнөгү тургузар...

Хөйдүк алырда... Хөйдан дүктү тойт-ле алыр десе...

«Баштай үңгөн кулакты соннай үңгөн мыйсы...

«Шаг шаа-биле турбас, чымылда көгү-биле...

Д. ДАМДЫНЧАП, пенсионер.

Саннар, фактылар

Күрүңгө ээти хөйү дугаар талаам-биле...

Мийымстыг бола малдың санындал талаам-биле...

Күрүңгө тарал кадарын алырга, бо район Таңды...

Районун «Күш-ажалдын хостуу» көдө ажал...

Тывага бир дугаар тракторжулар школазы Шаа...

Улеттур талаам-биле районун перепетива...

Системанын суггарыга бутуамны ууун дугаар...

«Бедик кымыл тайдымаймын Бедни казып чөй-ле мен...

«Эң-не баштай 1947 чылда Улуг-Хем районун...

«Эске мнш ажил-агыйлары бергенгиста херэгээр...

«Ам бодун намыл кырып берген кижиле болгам...

«Билым кескен черлерге чылдың чаш мнш...

«Ч. АРАКЧАА, лессин.

«Бол солунда фотолар С. Феофановтуу.

«Суггарыла системазын чаргыттаруу боттаны...

«Торгалыктын бо суггарыла системазын бистин...

«Тывага бир дугаар тракторжулар школазы Шаа...

«Улеттур талаам-биле районун перепетива...

«Системанын суггарыга бутуамны ууун дугаар...

«Суггарыла системазын чаргыттаруу боттаны...

«Торгалыктын бо суггарыла системазын бистин...

«1967 ч. Август 15. ШЫН 3-КВ АРЫН»

